

Fikret Başkaya – Paradigmanın İflası 34 Yıl sonra...

Posted on 04/03/2025

“Sahtekârlığın evrensel düzeyde egemen olduğu dönemlerde, gerçeği söylemek devrimci bir eylemdir”.

George Orwell

“Sadece gerçeğin kendisi devrimcidir”

Karl Marx

Paradigmanın İflası Nisan 1991’de yayınlandı, iki şey söylüyordu: 1. Bu kafayla olmaz; 2. Bu yol bir yere çıkmaz... Bu ülkenin tarihinde ve o tarihin hiçbir döneminde bir modernite devrimi, bir aydınlanma yaşanmadı... Rejimin geleneksel ideolojisiyle cepheden bir hesaplaşma olmadı... Uyduruk resmî tarih ve resmî ideoloji, toplumun kendisi hakkında düşünmesini engelledi, dumura uğrattı... Yeni bir şey yapmak, başka şey yapmak, düşünsel-entellektüel bir devrim olmadan mümkün olmazdı, olmadığı görüldü. Rejimin, ‘Muasır medeniyet seviyesini yakalayıp, üstüne çıkmak’ olan paradigmasının bu dünyada bir karşılığı olması mümkün değildir... Sizin muasır medeniyet dediğiniz kapitalizmdir, kolonyalizmdir, emperyalizmdir... Kapitalist dünya sistemi hiyerarşik bir yapılanmadır, pramide benzer... O bütünlük içinde toplumlar ‘gelişmişlik düzeylerine’ göre yer alırlar, konumlanırlar... Pramidin tepesinde daima hegemonik-emperyalist bir devlet bulunur, onu ikinci-üçüncü derecedeki kapitalist-emperyalist ülkeler izler... En altta en yoksullar yer alır... Fakat, alttakilerle üstekiler arasındaki ilişki, sömürü-bağımlılık-hakimiyet-tabiyet ilişkisidir... Aşağılardan yukarı doğru bir zenginlik transferi, sömürü ilişkisi söz konusudur... Bu da

kapitalist-emperyalist hiyerarşi dahilinde aşağıdakilerin yukarıya tırmanmasının, ne demekse 'muasır medeniyeti' yakalamanın mümkün olmadığı anlamına gelir... Zira, yukardakilerle aşağılardakiler arasındaki ilişki eşitsiz bir ilişkidir... O hiyerarşik yapının, sömürü ve bağımlılık ilişkisinin dışına çıkmadan, kopuş olmadan da bir kurtuluş mümkün değildir... Aynı Bertholt Brecht'in *tahterevalli* şiirindeki gibi... Birileri yukarda olduğu için başkaları aşağılardadır. Ya da tersi...

O halde iki şey: Birincisi yakalamak mümkün değildir ve ikincisi yakalayıp da ne yapacaksınız ki...? Kapitalist-emperyalist-ırkçı, jenositci, katliamcı, insanlığın ve uygarlığın geleceğini tehlikeye atmış Batı'nın (muasır medeniyet denilenin) nesi sizi cezbediyor? Gerçi yakalamak mümkün değildir ama başka şey yapmak, başka türlü yapmak da imkânsız değildir...

Paradigmanın İflası, sadece bir resmî tarih ve resmî ideoloji eleştirisi değil... Kaldı ki, eleştiri bir başına amaç değildir... Başka şey yapmanın, başka şeye giden yolun aralanmasının aracıdır... Kitap, rejimin paradigmasını sorguluyordu ama sanki sadece resmî tarih ve resmî ideolojisi eleştirisiymiş gibi algılandı... Oysa, Azgelişmişliğin Sürekliliği kitabımın devamıydı... Paradigmanı İflasından sonra yazdığım tüm kitaplar ve makaleler de aynı doğrultuda, aynı tema üzerinedir ve söylenen, söylenmek istenen de özetle şudur: Verili paradigma (kapitalist-emperyalist sistem) dahilinde bir gelecek yok... Bir *sürdürülebilirlik* mümkün değil...

2002 yılında Politik İslamcı (İhvancı) AKP'nin iktidarıyla iflas daha da derinleşti... Bugün artık iflastan değil, çöküşten söz etmek gerekiyor... Esasen Politik İslam'ın bir toplum projesi yoktur... Yönetme özürdür... Dünyanın gerçekliğine yabancılaşmışlık söz konusudur... Çözümü gelecekte değil, geride, geçmişte aramak gibi bir aymazlıkla malûldür... Geride kalan 22-23 yılda yağmalanmamış, talan edilmemiş bir şey bırakmadılar... Artık toplum tam bir çöküş tablosu hapsolmuş durumda...

Bu çöküş tablosundan çıkmak gibi bir amacı ve perspektifi olanların, AKP'nin neden iktidar olduğunu sorgulayarak işe başlamaları gerekiyor... Rejimin niteliğine dair bir yanılmasa olmamalıdır. Dinci AKP kurumların içini boşalttı, sınırlı, göstermelik demokrasiyi de by-pas etti... Olmayanı varmış sayarak sorunlarla yüzleşmek mümkün değildir... TBMM içi boş kabuk... Bir kıymeti-i harbiyesi yok! Bakanlar bakan değil, sarayın memuru, yargı yargı değil, medya varlık nedenine külliyen yabancılaşmış durumda... Devlet-Parti-Hükümet birliği söz konusu. Kuvvetler ayrılığı by-pas edilmiş dudumda... Böyle bir rejim, meşruiyetini kaybetmiş, rıza üretme yeteneği olmayan bir rejimdir... Baskıyı, şiddeti, devlet terörünü dayatmak dışında bir koza sahip değildir...

Esasen Türkiye'deki rejimi tanımlamak için yeni bir kavram peydahlamak gerekiyor... Öyle ucube bir rejim ki, toplumun öteki büyük yarısını, yandaş olmayan geniş toplum kesimlerini düşman sayıyor ve öyle muamele ediyor... İslamda, Dar'ül Harp- Dar'ül İslam ayrımı söz konusudur... Yasalar iki taraf için aynı şeyi ifade etmiyor... Bunun dünyada bir benzeri var mıdır? Siz hiç muhalif belediyelerin yapmak zorunda olduğu hizmetleri engellemeye çalışan bir devlet biliyor musunuz?

Kurumların içi boşaltılmış durumda ama sanki varmış gibi bir algı yaratılmak isteniyor... İçi boş kurumlar bir bakar körlük durumu yaratıyor... TBMM'nin 600 üyesi var ama orada bir bütün olarak halk iradesinin esamesi okunmuyor... Sarayın sekretaryası işlevine koşulmuş durumda... Elbette samimiyetle *vekillik* yapanlar, yapmak isteyenler de ama verili durumda şeylerin seyri üzerinde etkili olmaları, taşı yerinden oynatmaları mümkün değil... Kaldı ki, sarayın varlığı kaçınılmaz olarak halk-devlet yabancılaşması demektir... İki ayrı dünyadır söz konusu olan...

Dinci iktidar toplum sorunlarıyla değil, yağma ve talanla meşgul... Doğrusu geride kalan dönemde yağmalanmamış, talan edilmemiş pek bir şey bırakmadılar... Açlık, yoksulluk, işsizlik, sefalet, onun ilgi alanının dışında... Öylesi kaygılar söz konusu değil. Yaptıkları en iyi şey bütçeyi, hazineyi, müşterekleri-doğayı yağmalamak, talan etmek... Doğa yağma ve

talanı da insan havsalasını zorlayacak boyutlarda... Yaşamın temeli hızla aşındırılıyor... Rejim toplumun temel sorunlarına külliye yabancılaşmış durumda. Sosyal kötülüklerin varlığı Tanrı'nın bir tercihi-takdiri sayıldığı için... Bir anektod şöyle: Bir Fransız gazeteci, Taliban iktidar olduktan bir süre sonra Afganistan'a gidiyor, gözlemler-temaslar yapıyor. Ülkeden ayrılmadan bir dinî liderle de görüşmek istiyor ve zar-zor randevu almayı başarıyor... Molla'ya, *"ülkenizdeki işsizlik, yoksulluk, eğitim ve sağlık gibi sorunları çözmek için ne gibi bir planınız-programınız var"* diyor... Molla, *biz insanları öteki dünyaya hazırlıyoruz* diyor... Bu anlayışa göre eğer bir sorun varsa, insanlar açsa, çaresizse, Tanrı öyle buyurduğu içindir, dolayısıyla ortada çözülmesi gereken bir sorun da yoktur...

Türkiye'deki rejim, İslam soslu post-modern faşizm ama insanlar soru sorma özürü olduğu için gerçek durumla yüzleşmek şimdilik mümkün olmuyor. İllâ yüz yıl önceki "faşist rejimlere" benzemesi mi gerekiyor? Onlara pek benzemiyor diye rejimin sorgulanmaktan muaf olması mı gerekiyor... Hitler'in, Musolini'nin, Franco'nun, Salazar'ın rejimine mi benzemesi gerekiyor...

Yüzleşmek zorunda olduğumuz sorunlar sadece sosyal mahiyetteki sorunlar (açlık-yoksulluk-sefalet-aşağılanma-etik yozlaşma) değil... Doğa yağma ve talanı da almış başını gidiyor ki, bu yaşamın temelinin aşınması demektir... Üzerinde durduğumuz temel hızla aşındırılıyor... Kapitalizm dahilinde de bu durumla yüzleşmek mümkün değildir... Üstelik bu sadece bizim sorunumuz da değil... Yüzleşmek durumunda olduğumuz ekolojik yıkım (canlı türlerinin yok oluşu), iklim krizi, nükleer riskler... insanlığın ve uygarlığın geleceğini tehlikeye atmış bulunuyor... Bir bütün olarak insanlığın vakitlice aklını başına alması gereken bir zamandayız... Geç kalınırsa, geriye kurtarılacak pek bir şey kalmayabilir... Son tahlilde insan irade sahibi bir yaratıktır... Bu gidişi durdurmak da insanların iradesini aşan bir şey değildir...